

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationum// Roberti Bel-/Iarmini Politiani,// Societatis
Iesv// De Controversiis// Christianae Fidei, Adver-/sus
huius temporis Haereticos,// Tomus ...**

De Sacramento Evcharistiæ - Sex Libris Explicata

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1589]

VD16 B 1603

XXIV. Non pugnare cum diuinis literis, seu cum Christi mandato,
Communionem sub vna specie, probatur variis coniecturis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-54113](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-54113)

tamen corpori, ut est in specie panis, non nisi per accidens. Nam si in triduo mortis Domini Eucharistiam Apostolus aliquis consecrasset, ea certe solum corpus sine anima, & sanguine habuisset, & tamen eiusdem virtutis fuisset, atque modo est.

RESPONDEO, corpus, & sanguinem Domini etiam praecise sumptu non esse duo instrumenta formaliter, sed unum. Instrumenta enim formaliter differunt per diuersam virtutem operatiuam: eadem enim virtus operatiua est tam in corpore, quam in sanguine, sicut eadem erat in verbis, & in tactu, vel etiam in luto, & sputo, cum Dominus illuminabat caecos. Et ideo idem effectus sequebatur ex verbis solis, & ex verbis & tactu, & ex verbis, tactu, & luto. Est autem eadem virtutem in corpore & sanguine, ex eo patet, quod Scriptura inbuit utriusque eosdem effectus, Coloss. 1. & alibi; & utrumque omnem suam vim habet ex coniunctione ad diuinitatem. Corpus enim ideo operatur, quia est corpus Filiij Dei, & sanguis eius operatur, quia est sanguis Filiij Dei. Falsum enim est, quod in argumento assumitur, diuinitatem per accidens esse in Sacramento. Nam etiam si panis non conuertitur in diuinitatem, sed in solum corpus, & ideo diuinitas est ibi per concomitantiam, tamen conuertitur in corpus non quodcumque, sed Filiij Dei; dixit enim Dominus: *Hoc est corpus meum.* Quare vivorum est in specie panis corpus non quodlibet, sed Filiij Dei, & proinde corpus subsistens diuina Verbi subsistencia, & consequenter unitum diuinitati. Per accidens igitur fortasse est anima, & sanguis sub specie panis, sed non diuinitas, neque diuina hypostasis. Vnde Cyrilus lib. 4. in Ioannem, cap. 23. dicit, corpus Christi (de Eucharistia loquens) viuificare, quia non est corpus cuiusvis hominis, sed vita auctoris, & in quo habitat diuinitatis plenitudo.

CAPUT XXIV.

Non pugnare cum diuinis literis, seu cum Christi mandato Communionem sub una specie, probatur variis rationibus.

QUARTA iam sequitur quæstio; Vtrum diuino mandato præcipiatur omnibus Communio sub unaque specie. Iam enim ostendimus ex natura rei nullam esse talam obligationem, idcirco quærendum

rendum supereft, vtrū saltēm p̄cepto diuino positiuo eiusmodi obligatio in Ecclesia sit. Quamuis autem Lutherus permissionem potiū diuinam, quam legem cogentem in pluribus locis agnoscat, vt suprā citauimus: tamen Ioan. Caluinus lib. 4. Instit. cap. 17. §. 47. *Edictum, inquit, aeterni Dei est, Et omnes bibant.* Et Kemnitius initio disputationis de vtraq; specie, omnino contendit mandato Domini teneri omnes ad viramque speciem sumendam.

Porrò in hac quæstione aduersariorum est probare, nostrum respondere: nos enim negamus, illi afferunt; probare autem illi incumbit, qui affirmat, non ei qui negat. Ut tamen accuratior, ac plenior disputatio sit, PRIMVM adferemus varias rationes, quibus omnino credibile fiat, nullum p̄ceptum à Christo datum de vtraque sumēda specie. DEINDE respondebimus ad omnia argumenta, quæ illi proferunt.

Quod igitur ad PRIMVM attinet. PRIMA ratio sumitur ex figuris. Pleraque figuræ Eucharistiæ manductionem sub una specie significant. Non est igitur vlo modo probabile, Christum imperaturum fuisse manductionem vtriusq; speciei: figuratum enim figuræ respondere debet. Vnde Euangelista passim, cùm describunt acta Christi, addunt: *Vt Scriptura impleretur.* Ioan. 19. notat S. Ioannes ideo Deum non permisisse, vt frangerentur crura Domino crucifixo, quia p̄cesserat illa figura Agni Paschalis, cuius ossa confringi non poterant. Et Apostolus 1. Corinth. 10. *Omnia, inquit, continentur illis in figura.*

PRIMA figura fuit ligni vitæ in medio paradisi, Genes. 2. & 3. quod Sacramenti Eucharistiæ figuram fuisse docet Paschalius lib. de corpore Domini, cap. 7. Constat autem nullū fuisse potum illi arbori adiūctum. SECUND A fuit Agni Paschalis, Exod. 12. quæ notissima est.

Neque obstat Kemnitij responsio, qui vult vtriusque speciei figuram p̄cessisse in Agno Paschali, quia & caro manducabatur, & sanguis in postibus aspergebatur; aspersionem autem sanguinis potum calicis significasse probat ex Gregorio homil. 22. Hæc, inquam, responsio non valet. Nam Gregorius ponit duas explicationes. V Nam minus probabilem & particularem, quod per sanguinem in postibus aspersum significetur potus sanguinis Domini. Nec tamen dicit potum sanguinis sub specie vini, de quo nos agimus, sed potum san-

LII 5 guinis

guinis absolutè, ut pro Eucharistia accipitur: non enim distinguit eo loco Gregorius duas species. Deinde ponit A 17. **R A M** communem, quod per sanguinem in possibus significatur signum crucis in fronte, ut exponit etiā Augustinus lib. 11. contra Faustum, cap. 30. Hieronym. in cap. 66. Isaiae. Cyprianus in tractatu contra Demetrianum, & Isidorus in cap. 11. Exod. Et hæc sine dubio est vera: sanguis enim ille non potest referri ad potū, cùm nec biberetur, nec daretur hominibus, & prius linirentur ex eo postes, quām agnus manducaretur.

T E R T I A figura est Manna, Exod. 16. **Q V A R T A**, panes propositionis, Exod. 25. in quibus nullus admiscebatur potus. **Q V I N T A** deniq; etat participatio sacrificiorū. Nam etiam in sacrificiis esset caro, & sanguis, & etiam libamina multa, sicut patet ex eodem cap. 25. Exodi, tamen sola caro manducatur, sanguis, & libamina effundebantur Deo. Vnde 1. Cor. 10. inquit Apostolus: *Qui manducant hostias, participes sunt altaris;* neque addidit quidquam de potu, quia non consueverant Hebræi habere vinum libaminum.

D I C E S, ex ista figura colligitur non debere Sacerdotes bibere calicem Domini in altari, quandoquidem nec Sacerdotes Testamenti veteris bibebant libamina Deo oblata, sed solum victimas comedebant.

R E S P O N D E O, quod Sacerdotes nunc faciunt, dum manducant, & bibunt sub specie panis & vini, corpus & sanguinem Domini, non responderet manducationi victimarum, sed consumptioni per ignem. Est enim Eucharistia aliquo modo holocaustum, aliquo modo hostia pacifica, aliquo modo hostia pro peccato. Et quia in holocausto omnia consumebantur, & victimæ, & libamina, ideo etiam nunc à Sacerdote, cuius est consumere holocaustum, omnia sumuntur. A populo autem, qui solum participat de sacrificio, satis est manducari carnes agni immaculati.

D I C E S S E C U N D O, etiam si in istis figuris commendetur Communio sub specie cibi tantum; sunt tamen alia, in quibus commendatur sub vtrah; Vt Gen. 14. vbi Melchisedec obtulit panem, & vinum, & vtrumq; dedit sumendum Abraham, & iis, qui eum sequebantur; & 1. Cor. 10. vbi dicuntur Hebrei manducasse cibum spiritualem, & bibisse potum spiritualem: quem locum Kemnitius magni facit.

R E S P O N D E O, non contendimus nos pro necessitate vnius speciei,

speciei, sicut aduersarij pro necessitate duarum, & ideo contra nos non est, si aliquæ figuræ pro duabus speciebus inueniantur, sed planè contra aduersarios facit, si inueniantur aliquæ, ut reuera inueniuntur plurimæ, pro vna specie. Deinde non cōstat, an Melchisedech dederit panem, & vinum comedendum Abrahæ, an solum Deo obtulerit; Scriptura enim id apertè non dicit. Quod enim Deo obtulerit, patet ex sequentibus verbis: (*Erat enim Sacerdos Deus altissimi*) quod autem dederit manducandum, ex nullo verbo colligitur. De potu autem spirituali, id est, de aqua ex petra iam suprà diximus, figuram illam fauere vni speciei. Aqua enim cùm data est populo in signum spiritualis potus, sola data est, sine vlli cibi spiritualis adiunctione: quomodo etiam sanguis, & aqua, quæ ex latere Domini fluxerunt, duo Sacraenta significant, Baptismum, & Eucharistiam, teste Augustino, & Theophylacto in cap. 19. Ioan. vbi sub vna tātū specie Eucharistia designatur, ut intelligamus vnam sufficere.

S E C V N D A ratio sumitur ex doctrina, & exemplo Christi. Dominus enim cùm Ioan. 6. de fructu Eucharistiae loquitur, non semel, sed quater vnam speciem sufficere docet ad salutē: *Qui manducat me, vivet propter me. Qui manducat hunc panem, vivet in aeternum. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in aeternum. Hic est panis de cælo descendens, Et si quis ex ipso manducet, non moriatur.* Non ergo fieri potest, ut idem Dominus mandauerit vtramque speciem sumendam, tanquam necessariam ad salutem. Esse autem hoc caput Ioan. de Sacramento intelligendum, suprà ostendimus in prima conuersia de Eucharistia.

Rursus exemplo suo Dominus idem comprobauit. **P R I-
M V M** Ioan. 6. vbi multiplicauit panes, & inde saturauit turbam remanentibus duodecim copiñis: nec vllū potum multiplicauit, neq; dedit. **D E I N D E** Lucæ cap. 24. cùm in Emaus in coena cum duobus discipulis, accepit panem, benedixit, fregit, dedit eis, &c.

De hoc loco duæ sunt Catholicorum sententiae. **P R I-
M A** est Ioan. à Louanio, & aliorum, qui contendunt Sacramentum Eucharistiae datum fuisse à Christo duobus discipulis, & adducunt in hanc sententiam Augustinum lib. 3. de confessu Euangel. cap. 25. Auctorem operis imperfecti in Matth. homilia 17. Bedam, & Theophylactum in eum locum Lucæ.

Hiero-

Hieronymum in Epitaphio Paulæ, & Ischium lib. 2. in Leuiticum, cap. 9.

ALIA sententia est Cornelij Iansenij in expositione huius loci, qui docet, panem à Domino benedictum in Emmaus, non fuisse quidem Eucharistiam, sed fuisse tamen figuram Eucharistiarum, & voluisse Dominum hoc exemplo demonstrate fuisse, & utilitatem Eucharistie in una specie: quare ex hoc loco non minus probari vsum unius speciei, quam ex multiplicatione panum, Ioan. 6. Id autem probat, tum ex Augustino, Beda, & Theophylacto locis citatis, qui hoc tantum docere videri possunt, nempe fuisse in illa panis benedictione mystrium quoddam, quo significaretur utilitas Eucharistie, quomodo etiam loquitur Innocentius III. lib. 6. de myst. Miss., cap. 7. & 9. tum etiā ex ipso textu, nam fuisse hic aliquid mystrium, patet partim ex benedictione, quam non legitur Dominus adhibuisse, nisi ad aliquid mirabile operandum; partim ex effectu, nam per illum panem illuminati sunt.

Quamcunq; autem sententiam ex his duabus amplectamur, ostendit hoc exemplum Christi, eam esse utilitatem Eucharistie in una specie, ut minimè sit existimandum, fuisse operatum omnibus illius vsum in specie vtraque.

SED occurrit hoc loco Philippus Melanchthon in Apologia Confessionis Augustanæ, in articulo de vtraque specie, ubi fatetur hoc exemplum ad Eucharistiam pertinere, sed dicit, non colligi ex eo vsum unius speciei, quoniam in fractione panis per figuram intellectio significatur totum Sacramentum cum vtraque specie. AT facilè id refelli potest: historia enim Evangelica ita coniungit distributionem panis benedicti cum Domini recessu, ut nullum relinquat locum benedicendo, vel distribuendo calici: Sic enim loquitur: *Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedit, ac fregit, & porrigebat illis. Et aperi sunt oculi eorum, & cognoverunt eum, & ipse euauit ex oculis eorum.*

Instat Kemnitius, & probat ex Augustino tract. 2. in epist. Ioannis, Christum dedisse duobus discipulis vtramque speciem. Sic enim AVGVSTINVS loquitur: *Et Sere, qui non sibi iudicium manducat, & bibit, in fractione panis Christum agnoscit. AT argumentum est nimis longè petitum. Non enim Augustinus dicit, Christum dedisse vtramque speciem, sed dicit, in fractione panis Christum agnoscit, ut illis discipulis cō-*

tigit

tigit in Emaus; sed addit hunc fructum eos tantum consequi, qui non indignè sumunt, & allegat verba Pauli, seu alludit ad illa, vbi legimus, 1. Corinth. 11. eos, qui indignè manducant, & bibunt, iudicium sibi manducare, & bibere; quod verissimum est, siue una species, siue vtraq; sumatur indignè.

Deniq; addit Kemnitius, Christum non addidisse: *Hoc facite*, cùm panem benedictum in Emaus dedit: ergo non tene-
mur eum in hoc imitari, si vnam tantum speciem dedit. **SED**
neque nos dicimus teneri, sed tantum probamus hoc exem-
plo licere, & utile esse communicare sub vna.

TERTIA ratio sumitur ex doctrina, & vsu Apostolorum.
Nam Acto. 2. ita describitur communicatio Eucharistiae:
*Erant autem persecuerantes in doctrina Apostolorum, & com-
municatione fractionis panis, & orationibus.* Quo loco nega-
ti non potest, quin agatur de Eucharistia, tum quod coniun-
gatur fractio panis cum doctrina, & oratione, tum etiā quod
vituperatio potius quam laus fuisse de fidelibus commemo-
rare, persecuerantes eos fuisse in prandiis, & cœnis corporali-
bus. Deniq; id fatetur Lutherus in sermone de Eucharistia, &
Calvinus lib. 4. Instit. cap. 17. §. 35.

Neque Kemnitius negat ita hunc locum à veteribus expli-
catum; sed responderet per fractionem panis intelligetiam ca-
licem, per figuram videlicet intellectio[n]is, qua ex parte signi-
ficamus totum. Id verò probat, quia Apostoli alioqui sub una
specie consecrassent, quod ne Catholici quidem admitterent.
At hæc ius ratio nihil concludit. Non enim Lucas descri-
bit, quid Apostoli, sed quid populi facerent, dum dicit, eos
persecuerantes fuisse in doctrina Apostolorum, & communi-
catione fractionis panis, & oratione. Apostoli igitur in vtra-
que specie Eucharistiam consecrabant, sed populis in una spe-
cie ministrabant.

Quod etiam ex eo confirmatur, quia plurimi in Hierusa-
lem Christiani erant, qui in illis initiis seruabant legalia Moy-
sis, Apostolis permittentibus, ut patet ex cap. 21. Actorum: &
ex iis nonnulli usque ad certum tempus Nazarei erant, non
bibentes vinum, nec radentes capita, usque ad finem dierum
voti sui. Hos autem neque credibile est contra votum suum
bibisse de calice Domini, neque probabile est abstinuisse om-
nino à Communione, cùm Lucas dicat, omnes persecueran-
tes fuisse, in doctrina, & communicatione fractionis panis.

Quare

Quare probabiliſſima conieſtura eſt, ideò Lucam ſolū me-
minifc fractionis panis, quod ab ea ſola ſpecie nulli abſtine-
rent. Vnde etiam beatus Paulus i. Corinth. 10. non ſine cau-
ſa de calice dicit: *Calix benedictionis, cui benedicimus; de-*
pane autem: Panis quem frangimus. Calix enim ſemper benedic-
tebatur, ſed non ſemper diſtribuebatur. Vnde etiam paulo
infrā dicit: *Vnus panis, & unum corpus sumus, qui de uno pane*
participamus.

Et miranda eſt ſanè Kemnitij ſapientia, qui cū vbiq[ue] vul-
gatam editionem cōtemnat, hoc loco eam diligenter de-
fendit. Sribit enim in ſua diſputatione pag. 600. in vulga-
tione, quam Tridētinum Concilium nullo prætextu iſ-
ci poſte decreuit, haberi 1. Corinth. 10. *Vnus panis, & unum*
corpus sumus, qui de uno pane, & de uno calice participamus.
SED Concilium Tridentinum non ſtatuit recipiendam eſt
quamlibet lectionem vulgatæ editionis, ſed eam, quam con-
ſtet eſſe lectionē vulgatæ editionis; alioqui non iuſſeret idem
Concilium vulgatam editionem quam emēdatiſſimè im-
pri. Porrò illud (Ex uno calice) non habetur in Bibliis cor-
rectioribus vulgatæ editionis, ſed ſolū in paucis quibusdam
minus emendatis; in Græcis autem nullis habetur.

QVARTA ratio ſumitur ex testimonio veteris Eccleſie,
quæ cū vera Eccleſia fuerit, ſine dubio contra expreſſum
Christi mandatum nihil egiflet. Tribus autem modis vera
Eccleſia testatur Communionem ſub vna ſpecie eſſe licitam.
PRIMO, quia nūquam eam reprehendit, aut damañat, cū
tamen non ignoraret eam ſaltem apud aliquos in vſu fuſſe.
Nam (vt alia interim omittam) Manichæi nunquam cōmu-
nicabant, niſi ſub ſpecie panis, vt Leo I. testatur ſermon. 4. de
Quadragesima: arbitrabantur enim illi vinum eſſe fel draco-
niſ. Et præterea negabant Christi veram mortem: & ideò nec
vinum, nec ſub ſpecie vini ſanguinem Domini vñquā ſum-
bant. Et tamen nec Epiphanius, nec Auguſtinus, nec alij, qui
de erroribus Manichæorum ſcriperunt, notārūt tertore il-
lum, quod contra Domini mandatum ſub vna tantum ſpecie
Euchariftiam ſumerent.

DEINDE, testimonium Eccleſiæ veteris haberi potest, et
duobus illuſtribus exemplis hæreticarum fraudum. Sribit
Sozomenus lib. 8. histor. cap. 5. & Nicephorus lib. 13. cap. 7.
Fœminam quandam hæreticam Macedonianam, cū veller
tegere

regere suam hæresim, & se Catholicam simulate; accepisse in manibus Chrysostomo sacris operante, panem Eucharistia, tanquam paulò post illum manducaturam; sed clām deditse illum ancillæ, & ab ea sumpsisse panem prophanum, quem ex domo adfertii iusserat, ut illū palam comederet loco Eucharistia: sed eum panem continuo in lapidem esse conuersum. Ex hoc facto intelligimus, morem fuisse, ut acciperent, qui vellent, Eucharistiam sub vna tantum specie. Nam si omnes coacti fuissent bibere de calice Domini, mulier illa nullo modo simulare potuisset: non enim pro calice Domini aliquid aliud sumere potuisset; siquidem calix non dabatur in manus, sed manu Diaconi admouebatur ori communicantium.

Alterum exemplum est apud Leonem serm. 4. de Quadragesima, vbi S. Leo dicit, Manichæos, ut hæresim suam tegerent, panem Eucharistia sumere solitos esse cum Catholicis, non tamen calicem bibere. Si autem Romæ non fuisset libera Communio sub utraque specie, sed omnes semper sumere debuissent sub utraque, non potuissent ylo modo Manichæi latere, qui sanguinem Domini nunquam sumebant. Vnde S. Leo non iubet obseruari eos, qui aliquando sumebant, aliquando non sumebant, sed qui nunquam omnino sumebant sanguinem: illud enim eo tempore pro signo Manichæismi habeti potuit.

TERTIO, ex variis ritibus, ex quibus aperte colligitur usus vnius speciei: non enim vetus Ecclesia, quæ aduersarium testimonio vera Ecclesia erat, contra Dei mandatum tam aperte pugnasset. Sunt autem hi ritus; afferuatio Sacramenti, communicatio domestica, communicatio infantium, communicatio cægorum, communio laica, communio ex præsanctificatis.

Ac PRIMVM afferuari solitum Sacramentum Eucharistie fuisse, suprà probauimus multis Patrum & Conciliorum testimoniis. Quod autem solum sub vna specie afferuarent, & proinde sub vna specie sumerent, patet, quia aliquando ad longissimum tempus afferuabant. Meminit enim Sophronius in Prato spirituali, cap. 79. aliquando per annum integrum seruatum fuisse, immò Græci usque ad hunc diem servauant per integrum annum. Non autem posset vinum in parua quantitate tam diu conseruari, quin acesceret, & corruperetur. Præterea qui meminerūt afferuationis, ut Cyprianus in sermo-

sermone de lapsis, & Ambrosius in orat. de obitu Satyri, & Sophronius iam citatus, solius speciei panis meminorum, quam inuolutam oratio, vel linteo dicunt.

Kemnitius contra hunc ritum obiicit, quod Gregorius Nazianzenus dicat, Gorgoniam reseruasse symbola corporis, & sanguinis; & quod Ambrosius dum de Satyro loquitur, meminerit haustionis, & fusionis in viscera, quæ ad potum potius, quam ad cibum pertinent.

SED facilè est ista refellere. Nam Gregorius sub distinctione loquitur, ac dicit, Gorgoniam recondidisse quidpiam sanguinum corporis, aut sanguinis Domini, & loqui eum de specie panis, non vini, satis colligitur ex communis illius temporis. Quod autem de Ambrosio Kemnitius dicit, est omnino ridiculum. Nam Ambrosius loquitur de haustu, & transfusione ad viscera illius speciei, quam inuolutam in oratio Satyrus habebat. Quis autem ambigat, quid illud fuerit? Nique vox, hauriendi, vel transfundendi, ita ad potum pertinet, ut non etiam ad cibum referri possit, quando aliquid integrum sumitur. Ambrosius autem eo modo loquendi vitetur, quia loquebatur de re signata, potius quam de signo: res autem signata integra hauritur.

SECUNDVS ritus erat Ecclesiæ antiquæ, ut Eucharistum domum deferrent, & ibi tempore oportuno sumerent, quod certissimum est ex Tertulliano lib. 2. ad uxorem, Clemente Alexandrino lib. 1. Stromatum non procul ab initio, Cypriano serm. de lapsis, Basilio in epist. ad Cæsariam Patriitam, Hieronymo in Apologia pro libris in Iouinianum, & ex aliis. Deimi autem sub vna tantum specie Christianos communicae solitos perspicuum est, tum ex eo, quod sola species panis dabatur in manus fidelium, sanguis autem dabatur ex calice bendus, ut Cyrillus demonstrat Catechesi 5. mystagogicæ tum etiam quia non erant in domibus laicorum illi calici sacri, seu vase, quibus contineri posset sanguis Domini, ut clarissime patet ex Apologia secunda Athanasij contra Arianos.

Hoc loco fatetur Kemnitius in domibus priuatis vnum fuisse unius tantum speciei: sed dicit, illos eosdem qui domum sumebant sub specie panis, in Ecclesia prius sum pessime sub specie vini; & proinde sub utraque specie per interualla temporum. Deinde addit se non disputare de eo, quod siebat in priuatis

uatis domibus, sed de eo, quod siebat in publica Cœnæ administratione.

SED hæc solutio cum ipso suo auctore pugnat. Nam si in Ecclesia in publica Cœnæ administratione sumebant panis speciem, sed eam seruabant deferendam in domum, & alio tempore manducandam, solam autem speciem vini, quam deferre non poterant, in Ecclesia bibeant: ergo in Ecclesia non communicabant, nisi sub vna specie, nimisrum vini. Non enim communicare est sumere in manibus Eucharistiam, sed manducare, & bibere.

EST præterea ADVERTENDVM, haustum sanguinis in Ecclesia, & mandationem corporis Domini in priuatis ædibus, non potuisse haberi pro vna Communione, sed necessariò fatendum esse fuisse diuersas Communiones, & utramque sub altera tantum specie, neutram sub vtraque. Nam diuersis diebus sumebantur illæ species, non autem eodem die: idèo enim domum deferebant, vt possent sequentibus diebus communicare, etiam si templum non adirent. Vnde Hieronymus in Apologia pro libris contra Iouinianum scribit, illis diebus consueuisse quosdam domi corpus Domini sumere, quibus ob actum coniugalem patratum non audebant ingressi Ecclesiam.

Neque obstat, quod illa consuetudo deferendæ Eucharistia in priuatas ædes, fuerit postea abrogata: abrogata enim fuit ob irreuerentiam, qua tantum Sacramentum afficietur, non autem quod Communio sub vna specie non sit licita.

TERTIVS ritus erat, communicatio infantium. Communicebant enim veteres aliquando infantes, sed sub vna tantum specie, nimisrum instillando in os eorum aliquid sanguinis Domini, vt patet tum ex Cypriano in sermone de lapsis, tum ex manifesta ratione, quia non possunt infantes cibum aliquem solidum sumere.

QUARTVS erat, communicatio ægrotorum, quæ vt plurimum siebat sub vna tantum specie. Scribit EUSEBIUS lib. 6. hist. cap. 36. ex epistola Dionysij Alexandrini, presbyterum dedisse pueru particularm Eucharistia deferendam Serapioni seni ægroti, ac iussisse, vt eam prius madefaceret, quam seni porrigeret. Cum enim seruarent lōgo tempore Eucharistiam pro ægrotis, necessariò siebat, vt duresceret species illa panis,

ita ut nō facilē deglutiri posset, præfertim à valde debilitate. PAVLINVS in vita S. Ambrosij scribit, eum paulò ante mortem ab Honorato Episcopo Vercellēsi, sub vna specie Eucharistiam accepisse: dicit enim, corpore Domini sumpto, sub illud deglutuerat, continuò animam Deo reddidisse. AMPHIOCHIVS in vita S. Basiliū scribit, eum in morte Eucharistiam accepisse in sola specie panis, quam Iōgo tempore aſſeruerat. Deniq; AMALARIUS de officiis Ecclesiast. lib. 3. cap. 33. & MICROLOGVS de rebus Ecclesiast. cap. 17. testantur, et antiqua consuetudine in Missa tres partes hostiæ consecrari fieri solere, vt vna cum sanguine misceretur, altera sumeretur à Sacerdote ante sanguinis sumptionē, tertia feruatur pro ægrotis, quæ viaticum morientium dicebatur.

QVINTVS ritus erat, vſus Communionis laicæ, quæ in pœnam grauis alicuius delicti olim dabatur clericis, ablatæ Communione clericali. Est autem huius Communionis laicæ cebra mentio in decretis antiquissimorū Pontificum, & Conciliorum. Vide Felicem III. qui sedit ante annos milles, & centū, epist. 1. cap. 2. & Siricium Papam, Felice III. antiquiorum annis circiter centum, in epist. 1. cap. 11. Concilium præterea Elibertinum ante Siricij tempora celebratum, can. 76. & Sardicense, cap. 2. & Agathense, cap. 2. 5. & 50.

SED hoc argumentum rident Philippus, & Kemnitius, & mirantur inicitiam, vel impudentiam Papistarum. Philippus in Apologia Confess. August. dicit, Communionem laicam dictam esse Communionem laicorū, non quod esset sub vna specie tantum, sed quod esset eorū, qui non consecrabant: & hanc fuisse pœnam olim Sacerdotibus infligi solitam, vt priuati ministerio consecrandi Eucharistiam, contenti essent solam mandatione.

AT si res ita se haberet, vt Philippus dicit, hæc pœna non fuisset inficta Diaconis, aliisq; inferioribus Clericis, ad quorum ministerium nunquam spectauit Eucharistiam cōlectare, sed solùm Presbyteris & Episcopis. Decreta autem supracitata ferè omnia de Diaconis loquuntur, & aliis Clericis inferioribus: Falsa est igitur Philippi interpretatio.

Kemnitius loco suprà notato pag. 667. & 668. dicit, Communionem laicam fuisse, quam sumebant Clerici inter laicos, id est, in loco templi inferiore, & post Clericos; ita vt Communio laica distinguitur à Clericali solùm tempore, & loco, quod

quod videlicet Clerici prius, laici posterius; Clerici intra sacrum, laici extra eum locum communicarent.

Si dicitur neque haec est vera expositio. Nam Felix Papa III. loco citato, iubet ob dilecta quaedam, Clericis non dari, nisi in morte, Communionem laicam. Et Concilium Sardicense, cap. 2. ne in morte quidem laicam Communionem dari permittit ob cuncta quaedam grauiora. In morte autem cum detur Communio soli aegroti, idque in priuato cubiculo, nulla distinctio notari potest loci, aut temporis inter Clericos, & laicos. Laicorum agitur Communio dicitur ea, quae laicis permittebatur tandem, & etiam deferenda si vellent. Sola autem species panis dabatur in manus: ex calice autem bibebant, qui volebant, in Ecclesia, sed non licebat laicis calicem tangere, nedum secum deferre. Vide Cyrillum Hierosolymitanum Catechesi 5. mystagog. extrema, ubi describit modum communicandi. Eadem Communio dicitur etiam peregrina in Concilio Agathensi, can. 2. & 5. ex eo fortasse, quod olim mitteretur peregrinis aduentantibus in signum communionis, & pacis. Poenitentia agitur inficta Clericis, erat, quod communicantibus aliis Clericis sub utraque specie, ipsis prohiberetur a calice Domini, & cogerentur unam tantum speciem sumere.

SEXTVS ritus erat, Communio presanctificatorum, cuius usus apud Graecos erat in tota Quadragesima, excepto die Dominico, & Sabbatho: in Latina Ecclesia iste usus fuit, & adhuc manet feria sexta hebdomadæ sanctæ. Nam eo die non fit consecratio, & ipse etiam Sacerdos in publica actione communicat sub una specie. Huius consuetudinis, quod ad Graecos attinet, meminit Laodicenum Concilium, can. 49. & Concilium Trullanum can. 52. Quod attinet ad Latinos, meminit Innocentius I in epist. 1. cap. 4. liber Sacramentorum S. Gregorii in officio Parasceues, Ordo Romanus antiquus in officio eiusdem diei, Rabanus lib. 2. de Institut. Clericorum, cap. 37. & Micrologus in libro de Ecclesiasticis observationibus, cap. 19.

Quod in Parasceue Communio fiat solum sub specie panis, patet ex ordine Romano citato; ibi enim non solum habetur, in Parasceue non confici Sacra menta, sed etiam communicare Sacerdotem, & populum sub specie panis tantum, absque sanguine Domini: sanguinem enim totum consumi iubet feria V. & solum corpus Domini conseruari pro Communione.

M m m * sequen-

sequentis dici, quo Sacraenta non conficiuntur. Ex quo intelligimus in publico etiam cœtu Ecclesiæ vsum fuisse vnius speciei, idque ab annis plus mille.

Quinta ratio sumi potest ex consensu, & testimonio Ecclesiæ posterioris. Nam constat ab annis plus octingentis fuisse vsum in quibusdā Ecclesiis Communionis sub vna specie, etiam in publico cœtu fidelium, & extra diem Parasceue. Et simul constat Græcos nunquam hoc Latinis obiecisse tanquam errorem, cum tamē alia multa obiecerint, in quibusdā nobis dissidabant. Ex quo intelligimus totam Ecclesiam cum Latinam, cum Græcam hunc vsum vlicitum approbas.

Fuisse autem hunc vsum longo tempore in Ecclesiis quibusdam, restantur Concilia, CONSTANTIENSE, sess. 13. & BASILEENSE*, sess. 30.

Deinde S. THOMAS qui floruit ante annos CCC. 3. p. q. 80. art. 12. dicit eas Ecclesiæ rectè facere, quæ non communicant populum nisi sub vna specie.

S. BERNARDVS qui ante annos CD. vixit, in Monasterio suo sub vna specie Communionem præbebat, ut aperte colligitur ex lib. 1. cap. 11. vitæ ipsius. Scribit enim Gulielmus Abbas S. Bernardi æqualis, in celebri quadam solennitate sancto Bernardo Eucharistiam ministrante, accessisse inter alios Monachum quendam, quem ob certa culpam, idem sanctus vir accedere prohibuerat: verū, quia res occulta erat, datum illi etiam Eucharistiā, sed diuino miraculo nou potuisse Monachum illum Eucharistiam deglutire. Finitis autem solenniis accessisse Monachum ad Abbatem, & aperto ore ostendisse, quid pateretur: & tum demū cōfessum, & absolutum, Sacraenta Domini liberrimè ad viscera traiecerat. Ex hoc exemplo manifestè appetat, solam speciem panis à S. Bernardo dari solitam: nam speciem vini tamdiu in ore seruare ille non potuisset.

Cardinalis HOSIVS in Dialogo de vtraq; specie, ex historiis & monumentis Polonicae Ecclesiæ scribit, non posse colligi, fuisse vñquam in Polonia vsum vñiusq; speciei in Communione populari: & inde suspicatur non sine causa Ecclesiam illam ab ipsa prima sua fundatione, id est, ab annis plus minus quingentis, recepisse vsum vnius speciei.

BEDA, qui ante annos DCCC. floruit, non obscurè indicat in Anglia ab initio prædicationis discipulorum sancti Goti.

rij Papæ cœpisse vsum publicum vnius speciei. Sic enim scribit lib. 2. histor. cap. 5. de Regis cuiusdam Christiani defuncti paganis filiis: *Cum, inquit, videret Pontificem celebratis Missarum solenniis Eucharistiam populo dare, dicebant; Quare non est nobis porrigit panem nitidum, quem est patrinostro das. Et populo adhuc in Ecclesia dare non desisti? Hæc illi, qui cum saepius id repeterent, nunquam tamen villam vini mentionem fecerunt.*

ORDO Romanus, qui ut minimū ante annos octingentos editus fuit, cùm ab Alcuino Caroli Magni præceptore, qui anno DCCC florebat, citetur, apertissimè indicat in Romana Ecclesia publicum vsum fuisse vnius tantum speciei. Nam in capite de ordine celebrati Missam, significat, in paruo calice sanguinem Domini consecrari solitum: deinde pro Communione populi ex eo paruo calice effundi modicum sanguinis Domini in magnum calicem vino, & aqua plenū, atque ex eo magno calice consucuisse populum bibere post corpus Domini sumptum. Et quia calix vñus, quantumuis magnus, non sufficere poterat tantæ multitudini, verisimile est (quamvis ibi id non legatur) saepius eundem calicem vino fuisse repletum. Porro calix ille magnus dicebatur calix sanguinis, quia consecratus erat contactu sanguinis Domini, nō quod reuera esset corpus Domini: non enim ex contactu illo mutari potuit vinum in sanguinem.

Est autem coniectura valde magna, etiam in aliis Ecclesiis, vbi dicebatur populus de calice bibere, non alium morem fuisse, quam Romæ. Nam intelligi planè non potest, quo pacto in Ecclesiis valde numerosis potuerit dari Communio toti populo ex calice veri sanguinis Domini. Neque enim vñquam fuit vsum consecrandi simul multos calices, vt patet ex epistola Gregorij III. ad Bonifacium Episcopum Moguntinum, vbi reprehendit quosdam, qui contra morem Ecclesiæ plures calices in altari simul habebant. Neque fuit vsum vñquam consecrandi vinum in altari in calice aliquo va-
sissimo, qui tantum vini caperet, quantum populo vniuerso sufficiat. Debuit enim calix non adeò magnus esse, vt possit a Sacerdote eleuari, & a Diacono huc, & illuc deferri. Neque inueniuntur vlli calices tam magni, cùm tamen multi in multis Ecclesiis antiquissimi inueniantur; ergo necesse fuit, ut idem calix saepius repleretur inter ipsam Cœnæ actio-

M m m ; nem,

nem, ut modò facimus in distribuendo vino ad ablutionem. Certum autem est non potuisse in eadem actione repeti si prius consecrationem: vinum igitur, non sanguis Domini populis dabatur. Aduersarij quidem non laborant in hac re. Cùm enim existiment nullam requiri consecrationem, id hoc ipso corporis, & sanguinis Domini symbola esse panem, & vinum, quòd in mensa ponuntur, & distribuuntur: facile possunt sapientius pocula replere, & hoc ipso Sacra menta iuxta suum errorem confidere, sed veritas Catholica longè aliter habet, ut ostendimus.

S E X T A ratio sumi potest, ab incommodis, qua se querentur ex necessitate vtriusq; speciei: ex quo colligitur Christum sapientissimum omnium legislatorum nunquam fuisse eumodi præceptum positum.

P R I M U M incommodū est, impossibilitas implendi legem istam in iis locis, vbi sit populus valde numerosus, & vnustantū sacerdos, ut sàpē accidit in frequentissimis pagis: de qua re paulò antè diximus.

S E C U N D U M incommodum est, irreuerentia sanctissimi Sacramenti. Semper enim Ecclesia diligentissime cavit, ne mica aliqua consecrati panis in terram caderet, ut suprà probauimus ex Tertulliano, Origene, Cyrillo Hierosolymitano, Augustino, & aliis: maioest autem irreuerentia in effusione languinis, qui rursus colligi nequit, quàm in casu panis, qui iterum colligi potest. Quare Ioannes Chrysostomus in epistola prima ad Innocentium, inter maxima mala numerat, quod ex quodam militari tumultu intia Ecclesiam facto, sanguis Domini in militum vestimenta effundetur. Fieri autem non potest, ut sanguis Domini ministretur tantis populorum turbis, quantæ in Paschate ad Communione accedunt, quin sapientius effundatur; præsertim cùm multi sint senes, debiles, rustici, qui vix ad bibendum de manu alterius accommodare se nòrunt. In deportatione eriam ad agrotos, facillimum esset, ut vel effundetur, vel ex illa agitatione turbidum, & ineptum ad bibendum fieret: quod non raro accidisse testantur exempla, quæ referuntur ab Enea Sylvio in Dialogo de Communione sub vtraque specie, & in Actis inter legatos Basileenses, & legatos Bohemorum in Egra oppido Germaniæ, vbi communī consensu concurserant.

Neque

Neque ad hoc incommodum satisfaciunt aduersarij, cum dicunt, Christum ista omnia præuidisse, & tamen non propterea deterritu ab institutione Eucharistie sub duplice specie; & Ecclesiam veterem ista eadem expertam esse, & tamen, si non obstantibus, ministrasse Communionem sub utraque specie. Nam Christus instituit quidem sub duplice specie, sed non iussit dari omnibus sub duplice. Ecclesia autem vetus ministrabat sub duplice specie, quando Christiani erat pauci, & præterea non omnes accipiebant utramque speciem, ut supra ostendimus. Crescente autem multitudine magis, & magis apparuit incommodum, & sic paulatim desit usus sub utraque, ut paulo post dicemus.

TERTIUM incommodum est, quod multi abhorrent a vino, & vel natura abstemij sunt, vel educatione, ut in calidis regionibus. Assuefiunt enim pueri, & puellæ etiam nobiles a quo portui, vnde multi postea etiam in matura aetate non possunt absque nausea vinum gustare. Quid ergo isti facturi sunt? abstinebunt a Communione perpetuo? at id non licet per diuinæ leges.

Ioannes Brentius hoc incommodo adductus in Apologia pro Confessione Virtembergensi in 2. parte secundæ pericopes, admittit abstemios posse sub una specie communicare, non obstante iure diuino utramque speciem præcipiente. At utile legit ipse a diuino mandato generaliter posito excipi debere abstemios? vel si Ecclesia Brentij ius habet interpretandi ius diuinum, ac declarandi in eo mandato non comprehendendi abstemios, cur Ecclesia Catholica ius non habebit interpretandi idem ius diuinum, ac declarandi in eo non comprehendendi nisi sacerdotes sacrificantes?

QUARTVM incommodum est, penuria vini. Si quidem in multis regionibus vinum non crescit, & quod aliunde adfertur, partim summo precio emitur, partim non diu conservatur: ex quo oportet plurimos, aut nunquam, aut rarissime communicare, si non posset fieri Communio sub una specie. Certè in Iaponia, adeò nulla est copia vini, ut vix ad sacra facienda commodè haberi possit. Et scribit Volaterranus lib. 7. Geographiæ, ab Innocentio VIII. concessum Norvegia, ut sine vino sacrificarent, quod vinum in Norvegia non crebat, & aliunde importatum continuò acescat. Quod quidem Pontifex ille concessit, si tamen concessit, vel quod

M m m 4 eius

cius sententiæ esset, non esse de iure diuino, ut sacrificium in vtraque specie necessariò confici debeat; quæ sententia hoc habet patronos, ut Gabrielem lect. 84. in Canonem Missæ, & Ioannem Maiorem in 4. dist. 13. quæst. 3. & alios quosdam vel quod indicauerit, ius diuinum ita interpretandum esse, ut excipiatur casus necessitatis. Etsi enim sacrificium est imperfectum sine vtræq; specie, tamè præstat imperfectum habet, quam nullum; præsertim cùm duæ illæ species, partes sacrificij sint integrantes potius, quam essentiales.

Deniq; hoc incommodeum ipsis etiam aduersariis adeò visum est magnum, vt Philippus Melanchthon in libro de Integri Sacramenti, scripsit Ruthenos ob vini in opiam recti facturos, si pro vino vterentur τὸν ιθόμελιτόν, id est, aqua mellita, seu medone. Sed quis dedit Philippo auctoriatem mutandi Sacramentorum materiam?

Quantò sapientius Ecclesia Catholica non mutat Sacramentorum materias, sed in commodo illi medetur, ynam speciem tantum populis ministrando; quod quidem Deo placere, signis & prodigiis aliquando demonstratum est. Scribit Alexander Alensis in 4. parte summæ Theologicæ, quæst. ii. memb. 2. articul. 4. §. 3. in noua editione, quosdam Monachos aliquando, apud quos usus erat vnius speciei, cœpisse utramque speciem postulare: sed interim accidisse, vt cum sacerdos inter sacerorum solennia hostiam frangeret, totum patens concauum sanguine ex ipsa hostia profluente repleretur. Quo significare voluit Deus, frustra illos tumultuari pro calice sanguinis, cùm omnia haberent in specie illa panis, quam de more solebant accipere.

CAP V T XX V.

Soluuntur obiectiones ex Scriptura petita.

DESTAT nunc, vt ad argumenta aduersariorum respōdeamus, quæ illi partim ex Scripturis, partim ex Patribus, partim ex ratione deflumunt. PRIMVS Scripturæ locus est Ioan. 6. *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & bibere eius sanguinem, non habebitis vitam in Eobis.* Quem locum soli Bohemio b*iiiciunt: Lutherani enim, & Caluinistæ nō existimant Ioan. 6. de Sacramento Eucharistiae tractari.*

Tres